

YOSHLARDA TARIXIY XOTIRA VA MA'NAVIY IDEALLARGA QADRIYATLI MUNOSABATNI SHAKLLANTIRISHNING FALSAFIY-ASOSLARI

Tursunova Dilnoza Adhamjon qizi

Farg'ona davlat universiteti mustaqil tatqiqotchisi

Annotatsiya. Mazkur maqolada yoshlarda tarixiy xotira va ma'naviy ideallarga qadriyatli (aksiologik) munosabatni shakllantirishning falsafiy asoslari tahlil qilinadi. Tarixiy ong va ma'naviy ideal tushunchalarining yoshlar dunyoqarashidagi o'zni aksiologik yondashuv asosida yoritiladi. Globallashtirish va axborotlashuv sharoitida yoshlarning tarixiy xotira va ma'naviy ideallarga munosabatida yuzaga kelayotgan muammolar falsafiy jihatdan tahlil qilinadi. Tadqiqot natijalari yoshlarda tarixiy va ma'naviy qadriyatlarni ongli ravishda anglash va baholash jarayonini rivojlantirishda falsafiy yondashuvning muhim ahamiyatga ega ekanligini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: aksiologiya, tarixiy xotira, ma'naviy ideal, yoshlar, qadriyat, tarixiy ong.

O'zbekiston sharoitida yoshlar aholining katta qismini (taxminan 65 foizni) tashkil etib, ularni yuksak milliy ma'naviyatga ega, vatanga sodiq shaxslar etib tarbiyalash muhim pedagogik vazifalardan biridir. Shu nuqtai nazardan, yoshlar tarixiy ongi, milliy madaniyati va ma'naviy qadriyatlar bilan boyitilishi zarur. Global axborot maydoni kengaygani, internet va ijtimoiy tarmoqlar kuchaygani bois yoshlar ongiga turli g'oyaviy ta'sirlar kirib kelmoqda. Masalan, xorijiy televideniye va internet orqali tarqalgan film va ko'rsatuvlar yoshlarni shafqatsizlik, zo'ravonlik hamda mahalliy mentalitetga begona bo'lgan kontent bilan ta'minlashi qayd etilgan. Demak, bugungi kunda tarbiyachilar va falsafiy olimlar yoshlarda aksiologik ongni rivojlantirishda internet va ommaviy madaniyatning ta'sirini e'tibordan chetda qoldirmasliklari lozim.

Zamonaviy jamiyat taraqqiyoti sharoitida yoshlar ongining shakllanishi murakkab va ko'p omilli jarayon sifatida namoyon bo'lmoqda. Ayniqsa, tarixiy xotira va ma'naviy ideallarga bo'lgan munosabat yoshlarning ijtimoiy faolligi, fuqarolik pozitsiyasi hamda ma'naviy kamolotini belgilovchi muhim omillardan biri hisoblanadi. Tarixiy xotira jamiyatning o'z-o'zini anglash mexanizmi bo'lib, u avlodlar davomiyligini ta'minlaydi va milliy o'zlikni mustahkamlaydi [1].

Aksiologik nuqtai nazardan qaralganda, tarixiy va ma'naviy ideallar shaxsning qadriyatlar tizimida yetakchi o'rin egallaydi. Tarixiy ideal yoshlarning o'tmishga munosabatini belgilab, ularda ijtimoiy mas'uliyat va vorislik tuyg'usini shakllantirsa, ma'naviy ideal shaxsning axloqiy va estetik kamolotini yo'naltiradi. Biroq

globallashuv va axborot makonining kengayishi yoshlar ongiga turli, ba'zan qarama-qarshi qadriyatlarning kirib kelishiga sabab bo'lmoqda [2].

Natijada, yoshlarda tarixiy xotira va ma'naviy ideallarga bo'lgan munosabatda yuzakilik, befarqlik yoki nisbiylik holatlari kuzatilishi mumkin. Shu bois, yoshlarda tarixiy xotira va ma'naviy ideallarga qadriyatli munosabatni shakllantirish masalasi falsafiy tahlilni talab etadigan dolzarb ilmiy muammo sifatida namoyon bo'lmoqda.

Ushbu metodlar yoshlarda tarixiy xotira va ma'naviy ideallarga munosabatni shakllantiruvchi falsafiy omillarni nazariy jihatdan asoslash imkonini berdi.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, yoshlarda tarixiy xotira va ma'naviy ideallarga munosabat birinchi navbatda qadriyatlar tizimining shakllanish darajasi bilan belgilanadi. Agar tarixiy xotira shaxsiy qadriyatga aylansa, yoshlar jamiyatdagi ijtimoiy jarayonlarga befarq bo'lmaydi va o'zini tarixiy jarayonlarning faol ishtirokchisi sifatida anglaydi [3].

Shuningdek, ma'naviy ideal yoshlarning axloqiy tanlovi va hayotiy maqsadlarini belgilovchi ichki mezon sifatida namoyon bo'ladi. Tadqiqot shuni ko'rsatdiki, ma'naviy ideallarga ega bo'lgan yoshlar ijtimoiy mas'uliyat, vatanparvarlik va fuqarolik burchini chuqurroq anglaydi. Bu holat ularning tarixiy xotiraga bo'lgan munosabatini ham mustahkamlaydi.

Yana bir muhim natija shundaki, globallashuv sharoitida qadriyatlar ierarxiyasi buzilishi yoshlar ongida tarixiy va ma'naviy ideallarning ikkilamchi ahamiyat kasb etishiga olib kelishi mumkin. Shu sababli, qadriyatli yondashuv asosida tarixiy xotirani tiklash va mustahkamlash zarurati yuzaga keladi [4].

Olingan natijalar shuni ko'rsatadiki, yoshlarda tarixiy xotira va ma'naviy ideallarga munosabatni rivojlantirish tasodifiy emas, balki muayyan falsafiy omillar ta'sirida shakllanadigan jarayondir. Bu jarayonda aksiologik yondashuv shaxsning tarix va ma'naviyatga bo'lgan munosabatini chuqurroq anglash imkonini beradi.

Muhokama jarayonida aniqlanishicha, tarixiy xotira va ma'naviy ideallar o'zaro uzviy bog'liq bo'lib, ulardan birining zaiflashuvi ikkinchisining ham ahamiyatini pasaytiradi. Shu bois, yoshlar tarbiyasida tarixiy ong va ma'naviy ideallarni uyg'un holda rivojlantirish muhim ahamiyat kasb etadi.

Falsafiy tahlil shuni ko'rsatadiki, yoshlarda tarixiy xotiraga bo'lgan munosabat faqat bilim darajasi bilan emas, balki qadriyatli idrok orqali shakllanadi. Bu esa tarixni faqat faktlar majmui emas, balki ma'naviy tajriba sifatida anglashni taqozo etadi [5].

Xulosa qilib aytganda, yoshlarda tarixiy xotira va ma'naviy ideallarga qadriyatli munosabatni shakllantirish jamiyatning ma'naviy barqarorligi va ijtimoiy taraqqiyoti uchun muhim ahamiyatga ega. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, aksiologik yondashuv yoshlar ongida tarixiy va ma'naviy ideallarni shaxsiy qadriyatga aylantirish imkonini beradi.

Tarixiy xotira va ma'naviy ideallarni falsafiy asosda tahlil qilish yoshlar tarbiyasi, ta'lim jarayoni va ma'naviy-ma'rifiy faoliyatni takomillashtirishda muhim nazariy asos bo'lib xizmat qiladi. Mazkur maqola xulosalari yoshlar bilan ishlashga yo'naltirilgan ilmiy tadqiqotlar va amaliy dasturlar uchun metodologik ahamiyatga ega.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Kant I. Critique of Judgment. Cambridge University Press, 2000.
2. Giddens A. The Consequences of Modernity. Stanford University Press, 1990.
3. Assmann J. Cultural Memory and Early Civilization. Cambridge, 2011.
4. Appadurai A. Modernity at Large. Minneapolis: University of Minnesota Press, 1996.
5. Ricoeur P. Memory, History, Forgetting. Chicago: University of Chicago Press, 2004.